

Uunga
Inatsisartunut ilaasortaq
Tillie Martinussen
Suleqatigiissitsisut- Samarbejdspartiet

Piginnaangorsaqqiisarnernut inuusuttunullu tunngatillugu § 37 naapertorlugu apeqqutip 079/2019-ip akineqarnera

04-04-2019
Sags nr. 2019 - 3247
Akt. id. 10491558

Asasara Tillie Martinussen

Postboks 260
3900 Nuuk
Tlf. (+299) 34 50 00
Fax (+299) 34 66 66
E-mail: iian@nanoq.gl
www.naalakkersuisut.gl

Piginnaangorsaqqiisarnernut inuusuttunullu tunngatillugu apeqqutigisannut qujanaq.

Apeqqutigineqartut akinissaannut ilanngussassanik Justitsministeeriaqarfimmut piniartoqarsimavoq. Tullinnguuttuni apeqqutinut ataasiakkaanut Justitsministeeriaqarfiup akissutai atuarsinnaavatit. Justitsministeeriaqarfiup akissutai sivingasumik allanneqarput.

- 1. Naalakkersuisut pilersaaruteqarnerlutik perngaammik eqqartuunneqartut imaluunniit pinerluutit sakkukitsut pillugit pineqaatissinneqarsimasut isertitsivimmut inissinneqartussat immikkoortitertalernissaannut aamma arlaleriarlutik eqqartuussaasarsimasut?
- Taamaasillutik perngaammik pineqaatissinneqarsimasut ataqqinarsaqqinniarlugit suliniarfigisalerlugit siunertaralugu pilerloqqinnginnissaat kiisalu pinerluttunut anginerusumik suliniarfigisariaqartunut akuutittarnagit?**

Inatsisinut atuutsitsinermut suliassaqarfik suli tiguneqarsimangimmat eqqartuussutinik naammassinnittarneq inissiisarfinnilu piginnaangorsaqqiisarneq danskit akissusaaffigaat. Naalakkersuisut tamanna pissutigalugu tamatuma tungaatigut pilersaaruteqanngillat.

- 2. Piginnaangorsaqqiilluni suliniutit qanoq ittut immikkut ittumik sunniuteqarluarnerusartut, aamma sorliit sunniuteqarluarneq ajortut pillugit misissuisoqarsimava? Nunatsinni pineqaatissinneqarsimasunut inissiisarfinniittut aallaavigalugit.**

"Apeqqut 2-mut tunngatillugu Justitsministeeriaqarfiup Forskningskontoriani (Ilisimatusarnermut allaffiani) ilisimatusarnermut takussutissanik arlalinnik suliaqarsimasoq ilisimatitsissutigineqassaaq, taakkulu ilaatigut katsorsaariaatsinik assigiinngitsunik pinerlunnaveersaartitsinermut sunniutinik imaqarput. Ilisimatusarnermut

takussutissat suliniutit sorliit atorsinnaasutut sorliillu atorsinnaangitsutut nalillerneqartut pillugit paasissutissanik imaqarput.

Ilisimatusarnermut takussutissat nunat tamat ilisimatusarnerannik tunngaveqarput. Taamaammatt ilisimatusarnermit angusat taakku Kalaallit Nunaanni inissiisarfinnit aallaaveqanngillat.

Ilisimatusarnermit takussutissani nutaanerpaani (2015) ilaatigut makku erseqqissaatigineqarsinnaapput:

- *Ilisimatusarnermi siunnersorteqartitsinerit pinerlunnaveersaarnissamut pitsaasunik sunniuteqartut takuneqarsinnaapput, pingaartumik aaqqissuussineq suliniutinik allanik ilaneqarsimappat, iperagaanissaq sioqqullugu aallartinneqarsimappat aamma siunnersortaasoq sulineramik tamatumunnga tunngasunik ilisimasaqarpat. Taamaattorli sunniutaasartut sivisuumik atasinnaannginnerinut tunngavissaqarunarpoq.*
- *Sulinermit ilinniarnermullu suliniutinut tunngatillugu sunniutaasut uuttortaruminaapput, tassami immikkut piumassuseqarluartut suliniutinut peqataanerusarput, taamaammallu angusarineqartut nalorninartoqarsinnaallutik. Inissiivimmiinnerup nalaani sulisarneq, suliarlorluni anisinnaatitaaneq aamma sulilernissamut sungiusarnermut programmit pinerlunnaveersaartitsinerimut iluaqutaaneq ajorput imaluunnit iluaqutaanerat takuneqarpiarsinnaaneq ajorluni. Inissiivimmiinnerup nalaani ilinniarnissamut suliniutit pitsaasunik pinerlunnginnissamullu sunniuteqarnerat takuneqarsinnaavoq.*
- *Programmit paasinninnissamut atorneqartut pinerlunnaveersaarnissamut pitsaasumik sunniuteqarput, tamannalu angusaqarfiullu arnerpaatut isikkoqalertarpoq pineqaatissinneqartunut pinerloqqinnissamut uteriaannarnut sammitinneqarpat aammalu kamannaveersaarnissamut tunngasunik ilaqartinneqarpat.*
- *Angutinut arnamik aapparisamik persuttaanissaanik pinaveersaartitsinerit sunniutaannut tunngatillugu angusanik assigiinnik ersarissunillu soqanngilaq. Tamatumunngalu atatillugu kamattarnermut programmit kaammattuutigineqartarnerat nalinginnaasuunngilaq. Tassami aappariinnermi persuttaasarnerit kamannermik tunngaveqarnatik pissaanermik oqartussaannermillu pissuteqartarmata.*
- *Kinguaassiuutitigut pinerluuteqartartunut suliniutinut tunngatillugu ilisimatusarnermi angusarineqartuni amerlanerpaani katsorsaaneq pitsaasumik pinerlunnaveersaarnissamullu sunniuteqartartoq takuneqarsinnaavoq. Hormonit pillugit nakorsaa-sersuineranut allanullu programmit tungaasigut kiisalu programmini paasinninnissamut attuumassutilinni sunniutaasut annerpaajorpasippat. Paasinninnissamut programmit sunniutaat katsorsaaneq inissiivimmi pinnani iperagaaqqanerup nalaani pippat annerpaasarput.*

- *Programmit imigassamik ikiaroorutiinillu atornerluisuunermut katsorsartinnissamut sammititat paasiniaanerni arlalinni aannajaarniutinik atuinerup millineranik pinerloqqinnginnissamullu sunniuteqartut takuneqarsinnaavoq, pingaartumik katsorsaaneq inissiivimmi aallartinneqarsimappat, iperagaanerullu kingorna nanginneqarpat. Metadon atorlugu katsorsaaneq, atornerluisunut aallaarsimaartitsinerit quumillu misissuisarnerit inassutiginnanngillat, taakkumi pinerloqqinnginnissamut sunniuteqarnerat takussutissartaqanngimmat.*

3. Taamaangippat Naalackersuisut suliniutit suut pinerluuteqarnernik ikilisitsisarnersut, taamaalillunilu pinerluttut pinerloqqissinnaanerannik annikillisaataasinnaasut misissornissaannik pilersaaruteqarpat?

Apeqquummut 2-mut akissut innersuussutigineqarpoq.

4. Suliniutit suut ullumikkut ingerlappat pineqaatissinneqarsimasut inissiivinniittut inissiivimmiinnerminni imminnut suliariumallutik kissaateqarpata imaluunniit pineqaatissinneqarsimasut inissiivinniitinneqanngitsulli eqqarsaatigalugit?

"Apeqquut 4-mut tunngatillugu paasissutissiissutigineqassaaq Kalaallit Nunaanni Pinerluttunik Isumaginnittoqarfik inunnut inissiivinniittunut pissusilersornerup allanngortinnissaanut paasinninnissamut programmi (Mumik) neqeroorutigisamagu.

Pineqaatissinneqarnikut inissiivinnut inissinneqarnikuunngitsut innuttaasunut allanut neqeroorutigineqartartut assinganik neqeroorfigineqartarput."

5. Inissiisarfinni imaluunniit Pinerluttunik isuginnittoqarfimmi piginnaangorsaqqittarneq pillugu suliniuteqartoqarpa aalajangersimasumik suaassutsimik tunngaveqartunik?

"Apeqquut 5-imut tunngatillugu paasissutissiissutigineqassaaq piginnaangorsaqqinnissamut neqeroorutit suaassutsimut aalajangersimasumut immikkut sammititat inissiivinni imaluunniit Kalaallit Nunaanni Pinerluttunik isumaginnittoqarfimmi neqeroorutaaneq ajormata."

6. Pineqaatissinneqarsimasut piginnaangorsaqqinnissaannik qulakkeerinnittunik iliuusissanut pilersarusiortoqartarpa?

"Apeqquut 6-imut tunngatillugu paasissutissiissutigineqassaaq inissiivimmiittussanngorlugit inissitanut iliuusissanut pilersaarusiortoqartarmat, matumani nakkutigisassatut imaluunniit inissiivimmiittussatut pineqaatissinneqarsimanerat apeqquataatinnagu. Iliuusissanut pilersaarut nakkutilliinerup aallartinneraniit imaluunniit eqqartuussap inissiivimiilerneranit sapaatip akunneri sisamat qaangiunnerisigut naammassereersimassaaq. Iliuusissanut pilersaarummi eqqartuussap inooqataanikkut inuttullu atugarisai nassuiarneqassapput, tamatumalu saniatigut pineqartup pinerloqqinnginnissaa anguniarlugu sunik allanngortitsisoqartariaqarnera pillugu naliliinermik imaqaassalluni. Iliuusissanullu pilersaarut aamma suliniutinik tigussaasunik eqqartuussaq qanimut suleqatigalugu aallartinneqartussanik imaqaassaaq."

7. Inuusuttut eqqarsaatigalugit piginnaanngorsaqqinnissaannut immikkut programmeqarpa?

"Apeqquut 7-imut tunngatillugu paasissutissiissutigineqassaaq Kalaallit Nunaanni Pinerluttunik isumaginnittoqarfik piginnaanngorsaqqinnernik inuusuttunut sammititanik immikkut neqerooruteqarneq ajormat. Pinerluttunilli isumaginnittoqarfiup inuusuttut 25-t ataallugit ukiullit immikkut sammisassatut isigai, taamaammallu 2018-imi ukiakkut inuusuttunut taakkununnga suliniuteqarneq aaqqissuulluarneqassasoq aalajangertoqarsimalluni.

Inuusuttunut suliniuteqarnermi anguniarneqartooq tassaavoq:

- *Pinerluttunik isumaginnittoqarfiup iluani assigiinngitsunik suliallit akornanni suleqatigiiffiusussamik pilersitsisoqassaaq, tassanilu inissiisarfik, inuiaqatigiinnut akuleruteqqinnissaq pillugu immikkoortooq aamma inatsilerinnermut immikkoortooq suleqatigiillutik inuusuttut pisariaqartitaannik misissuissapput, iliuusissanullu pilersaarutit malitseqartittarlugit. Suleqatigiiffik taanna pisortatiguunngikkaluartumik ukiuni pingasuni atuutereerpoq, massakkulli aaqqissuulluarneqartussanngorluni.*
- *Inissiivimiilernermi inissiivimmiittut tamarmik piginnaanngorsaqqiiffik minnerpaamik ataaseq toqqassavaat. Taamatut suliniuteqarneq Kalaallit Nunaanni Pinerluttunik isumaginnittoqarfiup sulilersitsiniarnermut periusissaanut naapertuuppoq.*
- *Inuusuttunut inissiivimiinnerup nalaani kingornagulluunniit suliffimmik misiliinissaa pillugu kommuninik suleqateqarnermik pilersitsineq. Taamatut suliniuteqarneq 2019-imi kvartalit pingajuanni sisamaanniluunniit aallartittussatut naatsorsuutaavoq.*
- *Inuusuttut inissiivimiinnerminni paasinnissinnaanikkut tarnikkulluunniit ajornartorsiutaasa aaqqissuussamik qulaajaaf-figinerat. Taamatut suliniuteqarneq 2019-imi kvartalit aappaanni*

aallartittussatut naatsorsuutaavoq. Apeqqut 4-mut akissutigineqartut aamma innersuussutigineqarput.

- Inuusuttut pillugit kommuninik suleqateqarnerup malittarisassalittut aaqqissuunnissaa, taamaaliornikkut oqartussaasut attuumassutillit tamarmik inissiivimmiilernermit tassanngaanniillu aninermit suleqatigiissinnaaqullugit. Taamatut suliniuteqarneq aallartereerpoq, aatsaalli 2019-ip naajartornerani naammassillugu pilersinneqartussatut naatsorsuussaalluni.

8. Inuiaqatigiinni aningaasaqarnermi, aamma/imaluunniit inuttut atukkat suut pinerluttarnermut pissutaasarnersut pillugit nutaanik misissuisoqarsimava?

"Apeqqummut nr. 8-mut tunngatillugu ilisimatitsissutigineqarsinnaavoq misissuinerit takutimassuk pissutsit assigiinngitsut pinerlunniartalersarnermut patsisaasartut.

Erseqqissaatigineqassaq patsisaasartut imminnut attuumassuteqarnerisut aalajangeruminaammat, pissutsilli tullinnguullugit aallaaserineqartut pinerlunniartalersinnaanermut ulorianaatinut attuummassuteqarput. Pissutsit saqqummiussorneqartut pissutsinik ilisimatuussutsikkut misissuillaarsimanernik aallaaveqartunut assersuutitut isigineqassapput, nalunaarsukkanillu tamarmiusunit tigusiffiginertut isigineqassanngillat

- Pissutsit ataasiakkaat eqqarsaatigalugit silassorippallaannginneq, immiut aqussinnaannginneq aamma tarnikkut nappaatinik katsorsaasarfimmud attaveqartarneq, matumani ADHD-eqartutut suussuliiffigineqarsimaneq pinerlunnialersinnaanermut qanillisaatit ilagaat. Nukappiaraaneq aarleqqutit pingaarutillit aamma ilagaat.
- Ilaqutariinneq peroriartornerlu eqqarsaatigalugit pinerlunniartartunik angajoqqaarneq qatannguteqarnerlu, atornerluisunik angajoqqaarneq, inuusuttumik anaanaarneq, isertitakitsunillu angajoqqaarneq aamma apeqqutaasarput. Angajoqqaat meeqqaminnik isumaginninneri perorsaasarnerilu aamma apeqqutaasarput. Meeqqat angajoqqaaminnit malinnaaffigineqartartut, oqaloqatigineqarnissaanut piffissaqarfigineqartartut, ilagineqarnissaminnut piffissaqarfigineqartartut oqqanneqarpiarnerlu ajortut pinerlunnialertarsinnaaneri aarlerinannginnerupput.
- Pinerlunnialersarnermuttaaq atuarsimaneq ilinniagaqarnerlu aamma apeqqutaasarput tassunga ilanngullugit soorlu atuarfimmud allamut nuussimaneq, immikkut atuarinneqartarsimaneq, meeqqat atuarfianik naammassinnisimannnginneq, atuanngitsoortarnerit atuarfimullu ajortumik isiginninnerit patsisaaqataasarlutik.
- Inooriaaseq eqqarsaatigalugu siusippallaamik imigassanik aalakornartunik hashimillu misiliisimanerit pinerlunniartalersinnaanissamut aqqutaataasinnaapput. Inuit attuumassu-

teqarfigisat aamma pingaaruteqarput soorlu pinerlunniartartunik ikinnguteqarneq aamma sivisuumik tarfeqatigisartakkanik ikinnguteqarneq.

- Ilaqutariinnut ineqarnikkut atugassarititat soorlu najugaqarfinni immikkut atugarliorfiusartuni kiisalu attartorlutik najugaqartut aamma pinerlunniartarnernut aarlerinartorsiorsinnaapput.

Ilisimatusarnerup takutippaa inuit aarlerinartorsiorfiusinnaasuni ataasiakkaani siuliani pineqartuni amerlanerujartortunik ulorianartorsiuutinik nalaataqartartillugit pinerlunniartalersinnaanerit aarlerinarsisartoq. Aarlerinartorsiorfiusinnaasut pissutsit puaannartartutut isiginneqannginnissaat erseqqissaatigissallugu pingaaruteqarpoq, aamma ilisimatusarnermi paasineqarmat illersuutaasinnaasut assigiinngitsut atorlugit pinerluttaalersinnaanissamut aarleqqutit annikillineqarsinnaammata. Illersuutaanissamut pissutsit tunngasut aarlerinartorsiornermut pissutsit paarlattuatut isigineqakkajuttarput.

Aarlerinartorsiorsinnaanermut pissutsit qulaani allassimasut Justitsministeeriaqarfiup Forskningskontoriata (Ilisimatusarnermut allaffiata) nalunaarusianik marlunnik suliaqarsimanageranik aallaaveqarput: Risikofaktorer, effektevalueringer og behandlingsprincipper. En forskningsoversigt og Ungdomskriminalitet - de mest kriminelle fra henholdsvis 2012 og 2017 samt en rapport fra Det Nationale Forskningscenter for Velfærd: På vej mod ungdomskriminalitet. Hvilke faktorer gør en forskel i ungdommen? fra 2016. Nalunaarusiani inuusuttut pinerlunnissaannut aarlerinaartit pingaarnerusumik ukkatarineqarput.

Inussiarnersumik inuulluaqqusillunga

Martha Abelsen